

Kirjoja

Nina V. Nygren^a

Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen uusi aika

Tarja Halonen, Kaisa Korhonen-Kurki, Jari Niemelä & Janna Pietikäinen (toim.)

Kestävyyden avaimet. Kestävyystieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteiselo. Gaudeamus, Tallinna, 2022. (326 s.)

Kestävyyden avaimet on oppikirja, joka kokoaa yhteen uudeksi tieteenalaksi vakiintumassa olevan kestävyystieteen lähtökohtia ja tuloksia. Luin kirjan uudesta positioistani käsin – aloitin Hämeen ammattikorkeakoulussa kestävä kehityksen lehtorina tammikuussa 2023 lukuisten yliopistossa vietettyjen opiskelu-, pätkätyö- ja apurahavuosien jälkeen, jolloin toimin muun muassa ympäristöpolitiikan tutkijatohtorina ja yliopistonlehtorina. Tätä taustaa vasten kirjan asiasisältö ei päässyt yllättämään, mutta minua kiinnosti erityisesti lukea ja arvioida, miten maailman muuttaminen kestävämmäksi nyt esitetään (oppi)kirjan muodossa.

Tällaisessa työuran nivelkohdassa olen pohtinut myös yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen olemusta ja historiaa. Uuden tieteenalan perustamista voi aina kritisoida vähintään siitä, onko perustaminen tarpeellista. Paljon enemmän olen kuitenkin pohtinut viime vuosina sitä, pystyykö yhteiskuntatieteellinen ympäristötutkimus, ennen kaikkea suomalainen tutkimus, tarjoilemaan erilaisille yhteiskunnallisille toimijoille – esimerkiksi kansalaisille, yrityksille, päätöksentekijöille – riittävää tukea kestävyysmurroksen tekemiseen. Suomalaisessa yhteiskunnassa voin selvästi havaita aiempaa laajempaa kiinnostusta kestävyysasioihin ja yhteiskunnan muuttamiseen, mutta selkeää ja saavutettavissa olevaa tietoa nimenomaan oikeudenmukaisen kestävyysmurroksen tekemisestä käytännössä ei välttämättä ole ollut tarjolla. Itsellenikin rakas, alun perin ympäristökamppailujen ja -konfliktien analyysistä ponnistanut ympäristöpolitiikan tutkimus ei ehkä ole ollut omimmillaan tarjoamassa konkreettisia työkaluja ja tulevaisuuden visioita yhteiskunnan toimijoiden yhteistoimintaan. Toisaalta tiedämme tämän vankan tutkimuspohjan vuoksi tuskallisen hyvin, kuinka vaikeaa yhteiskunnan muutosta on ohjailla, kuinka hitaasti se useimmiten tapahtuu ja miten se tapahtuu usein eripurana kautta. Uutta tieteenalaa, kestävyystiedettä, ei siis voi kritisoida ainakaan kunnianhimon tai päämäärän puutteesta eikä siitä, etteikö sille olisi tilausta.

Kestävyyden avaimet on tiivis mutta selkeä paketti monipuolista asiaa kestävydestä, kestävyysmurroksesta ja siitä, mitä nyt tiedetään kestävyysmurroksen tekemisestä. Kirjoittajina toimii laaja, monipuolinen ja monitieteinen kaarti yhteiskuntatieteellisen

^a Hämeen ammattikorkeakoulu, nina.nygren@hamk.fi

ympäristötutkimuksen tutkijoita ja sen on toimittanut nimekäs joukko – Tarja Halonen, Kaisa Korhonen-Kurki, Jari Niemelä ja Janna Pietikäinen.

Kirja alkaa luvulla, joka määrittelee kestävyystiedettä. Kestävyystiede esitellään tämän vuosituhannen alussa syntyneenä uutena tieteenalana, ja luvussa käydään läpi myös kestävyystieteeseen kohdistunutta kritiikkiä. Luku voi vaikuttaa toisenlaiselle lukijalle turhalta, mutta koska kirja ottaa asiakseen esitellä uuden tieteenalan, luku on ehdottoman tarpeellinen. Erityisesti se selventää sitä, miten kestävyystiede määrittelee itsensä suhteessa muihin tieteenaloihin ja omaan historiaansa.

Kirjan lukuja rytmittävät lyhyemmät, käytäntöön sitoutuvat esimerkkijaksot. Tämä on hyvä ratkaisu – vaihtoehtoinen ratkaisu toimitetussa kirjassa on usein teoreettisten ja empiiristen lukujen mukaan ottaminen, mutta etenkin tällaisessa oppikirjaksi tarkoitettussa teoksessa lyhyet, monipuoliset vinjetit palvelevat tarkoitusta paremmin, ja niistä voi kukin poimia mielenkiintoisimmat esimerkit nopeasti luettavaksi.

Kirjan toinen luku esittelee kestävyysidean historiaa politiikassa ja tutkimuksessa. Luku palvelee mielestäni erityisesti kestävyysasioita opettavia. Millaisilla malleilla ja kuvioilla esittelemme kestävyyttä opetusmateriaaleissamme? Miten kestävä kehityksen tavoitteita opetuksessa käsitellään – poliittisina kompromisseina vai otetaanko ne annettuina? Havainnollinen on kestävyysidean määritelmä sivulla 81: ”*kestävyys on samanaikaisesti tulkinnanvarainen käsite, poliittinen tavoite, yhteiskunnallinen toimintatapa, läbestymistapa tieteeseen ja menetelmällinen suunnannäyttäjä.*”

Kolmas luku esittelee kestävyystieteen muutosteorioita. Vaikka kolme esiteltyä teoriaa rakentuvatkin samalle kompleksisuusteorian (eli ihastuttavasti suomennetun mutkikkusuusteorian) pohjalle, on erilaisten muutosteorioiden esitleminen silti perusteltua, koska niitä on käytetty ja kehitelty hieman erilaisissa konteksteissa, ja näin ollen kentän laajuuden esiintuominen voi parantaa sen ymmärtämistä.

Neljäs luku käsittelee kestävyysmurroksen suhdetta rakenteisiin institutionaalisen analyysin ja kehittämisen (IAD, *institutional analysis and development*) viitekehyksestä käsin. Luku on jonkin verran muita lukuja raskaampi lukea jopa hallintotieteilijälle, mutta on tarpeellinen osa tässä kokonaisuudessa. Erityisen mielenkiintoisesti siinä on pohdittu rakenteiden ja instituutioiden suhdetta aikaan. Hyödyllisen näkökulman yhteishallintaan tarjoaa Johanna Leinon ja Petra Laitin vinjetti yhteishallintajärjestelyistä ja sen ongelmista saamelaiden kotiseutualueella.

Viides luku, kestävyysmurroksen keinot, on moniaineellinen mutta lukijalle avautuva teksti siitä, miten kestävyysmurros saadaan aikaan käytännössä. Kuudes loppuluku on oikeastaan kirjan kokoava niin sanottu *call to action* eli kutsu toimintaan -tyyppinen teksti, joka myös vetää lyhyesti yhteen kirjan antia.

Kirja on varsin kattava, mutta jotain tärkeää siitä puuttuu. Kirjassa ei esitellä ollenkaan monilajista, posthumanistista näkökulmaa kestävyysideaan, mikä on tutkimuskehittelyn areenana viime vuosina laajentunut ja vahvistunut. Posthumanististen linsien kautta tutkaillaan kestävä tulevaisuuden kannalta tärkeitä kysymyksiä, kuten miten voisimme elää hyvin yhdessä (Haraway 2016) erilajisten olentojen kanssa, ja miten muunlaiset kansalliset (Tammi ym. 2020) voivat osallistua kestävyysmurroksen tekemiseen. Monilajisuuden teoriakenttää on avannut myös KT Virpi Valtonen suomenkielisessä kasvatustieteen väitöskirjassaan (2022), ja relationaalista näkökulmaa kestävyystieteeseen ovat esitelleet muun muassa West ja kumppanit (2020; 2021) sekä Rupperecht ja kumppanit (2020). Myös posthumanistisen teoriaperinteen monet suuret nimet ovat olleet kiinnostuneita kestävämmän tulevaisuuden tekemisestä (Latour 2004; Haraway 2016; Tsing 2021). Jälkhumanistinen kestävyyskirja olisi kenties kirjoitettava ensin erikseen, jotta sen anti kestävä tulevaisuuden kehittelylle avautuisi laajemmin.

Kestävyyden avaimet on lähdeviitteistetty kuten asiaan kuuluu. Luvuittain alusta alkava lähdeviitteiden numerointi vaikeuttaa viitteiden löytämistä, koska yläviitteen numeron lisäksi on muistissa pidettävä myös luvun nimi tai numero. Tällaisessa oppikirjassa, jossa harvempi lukija viitteitä tarvitsee, tapa on kuitenkin toimiva.

Suosittelen kirjaa lämpimästi erityisesti heille, jotka opettavat kestävyysasioita missä tahansa oppilaitoksessa. Kirja on oivallinen tapa päivittää ja kirkastaa omiakin näkemyksiä kestävyydestä.

Lähteet

- Haraway, D.J. (2016) *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene, Staying with the Trouble*. Duke University Press. <https://doi.org/10.1515/9780822373780>
- Latour, B. (2004) *Politics of Nature: How to Bring the Sciences into Democracy, Politics of Nature*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674039964>
- Rupprecht, C.D.D., Vervoort, J., Berthelsen, C., Mangnus, A., Osborne, N., Thompson, K., Urushima, A.Y.F., Kóvskaya, M., Spiegelberg, M., Cristiano, S., Springett, J., Marschütz, B., Flies, E.J., McGreevy, S.R., Droz, L., Breed, M.F., Gan, J., Shinkai, R. & Kawai, A. (2020) Multispecies sustainability. *Global Sustainability* 3, e34. <https://doi.org/10.1017/sus.2020.28>
- Tammi, T., Leinonen, R.-M., Hohti, R. & Rautio, P. (2020) Monilajiset kanssalaiset: lasten ja eläinten kohtaamisia arjessa. Teoksessa Räsänen, T. & Schuurman, N. (toim.) *Kanssakulkijat – Monilajisten kohtaamisten jäljillä* 158–184. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Tsing, A.L. (2021) *Lopun aikojen sieni – Elämää kapitalismin raunioissa*. Paradigma-sarja. Tutkijaliitto ry, Tallinna.
- Valtonen, V. (2022) *Kanssakuljeskelua: Monilajisen kasvatuksen teoreettisia ja pedagogisia lähtökohia*. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 143. <<http://hdl.handle.net/10138/348017>>.
- West, S., Haider, L.J., Stålhammar, S. & Woroniecki, S. (2020) A relational turn for sustainability science? Relational thinking, leverage points and transformations. *Ecosystems and People* 16 304–325. <https://doi.org/10.1080/26395916.2020.1814417>
- West, S., Haider, L.J., Stålhammar, S. & Woroniecki, S. (2021) Putting relational thinking to work in sustainability science – reply to Raymond et al. *Ecosystems and People* 17(1) 108–113. <https://doi.org/10.1080/26395916.2021.1898477>